

SUKUK LİTERATÜRÜNÜN BİBLİYOMETRİK BİR İNCELEMESİ A BIOMETRIC REVIEW OF THE SUKUK LITERATURE

Doç. Dr. Eda KÖSE

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

edakose@nevsehir.edu.tr

ORCID No: 0000-0002-9537-3672

Geliş Tarihi:	ÖZ	ABSTRACT
22.12.2024	Faizsiz finans sistemi dünya da hızla gelişmektedir. Hem işletmeler hem de ülkeler tarafından yaygın olarak faizsiz ihraç edilen finansal araçlardan biri de sukuktur. Sukuk, çağdaş faizsiz finans sisteminin en yenilikçi finansal araçlardan biridir. Özellikle sukuk, ülkeler ve işletmeler için alternatif bir finansman kaynağı olarak görülmektedir. Sukuk, dünyada politika yapıcılar ve akademik araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu ilgi ve sukuk ihraçları araştırmacıların yaptıkları çalışmalar sonucunda geniş bir literatür oluşturmuştur. Bu doğrultuda çalışma, 2005-2024 yıllarında yayınlanmış olan sukuk literatürünü incelemektedir. Çalışmada Scopus veri tabanından alınan 84 araştırma makalesi incelenmektedir. “Sukuk”, “Islamic finance” ve “Islamic bond” şeklinde çalışmanın çerçevesi sınırlanmıştır. Bibliyometrik analiz aşamasında yayın yapılan ülke ve anahtar kelimeler olarak dağılımları değerlendirilmektedir. Bibliyometrik analiz bulguları, İslami finans, tahvil, Covid-19, sermaye yapısı, ekonomik büyüme, İslami bankalar, yeşil tahviller, kurumsal yönetim ve İslami sermaye piyasası kelimelerin çalışmalarda yoğunlukla kullanıldığını göstermektedir. Bununla birlikte ülke olarak Malezya, Endonezya, Suudi Arabistan, Amerika, Birleşik Krallık ve Türkiye’de yoğun olarak çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Çalışma faizsiz finans araçlarından biri olan sukukun mevcut durumu ve geleceği konusunda değerli bilgiler sunmaktadır.	The interest-free finance system is developing rapidly in the world. Sukuk is one of the financial instruments widely issued by both businesses and countries without interest. Sukuk is one of the most innovative financial instruments of the contemporary interest-free finance system. In particular, sukuk is seen as an alternative source of financing for countries and businesses. Sukuk has attracted the attention of policymakers and academic researchers around the world. This interest and sukuk issuances have created a large literature as a result of the studies conducted by researchers. Accordingly, this study aims to examine the sukuk literature published between 2005 and 2024. The study analyzes 84 research articles taken from the Scopus database. The framework of the study is limited as “Sukuk”, “Islamic and finance” and “Islamic and bond”. In the bibliometric analysis phase, their distribution in terms of country of publication and key words are evaluated. The findings of the bibliometric analysis show that the words Islamic finance, bonds, Covid-19, capital structure, economic growth, Islamic banks, green bonds, corporate governance and Islamic capital market are used extensively in the studies. In addition, Malaysia, Indonesia, Saudi Arabia, the United States, the United Kingdom and Turkey are the countries where the studies are intensively conducted. The study provides valuable information on the current status and future of sukuk, one of the interest-free financial instruments.
Kabul Tarihi: 24.12.2024		
Yayın Tarihi: 26.12.2024		
Anahtar Kelimeler Sukuk, Faizsiz Finans, Bibliyometrik Analiz, VOSviewer.		
Keywords Sukuk, Interest Free Finance, Bibliometric Analysis, VOSviewer.		

DOI: <https://doi.org/10.69851/car.1605390>

Atf/Cite as: Köse, E. (2024) Sukuk Literatürünün Bibliyometrik Bir İncelemesi. *Kapadokya Akademik Bakış Dergisi*, 8(1), 86-93.

1. Giriş

Sukuk, Şeriat yasalarına uygun faizsiz finansal sertifikalardır. Genellikle “İslami tahviller” olarak adlandırılırlar ancak geleneksel tahvillerden farklı şekilde yapılandırılırlar. Bir borç yükümlülüğünü temsil etmek yerine sukuk bir varlık ya da varlık grubundaki mülkiyeti temsil etmektedir. Bunun nedeni ise İslam’da yasaklanmış olan riba (faiz) ödemesini engellemektir.

Sukuk piyasası son yıllarda kayda değer bir büyüme yaşayarak 2006 ile 2017 yılları arasında 33.606 milyar dolardan 116.771 milyara dolara yükselmiştir. Sukuk, sadece Müslüman ülkelerde değil aynı zamanda Avrupa, Asya ve Afrika gibi Müslüman olmayan ülkelerinde ilgisini çekmiştir. Küresel finansal krizin sonrasında sukuk, finansal sistem içinde önemli bir olgu olarak ortaya çıktı ve işletmelerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için sermaye artırımının alternatif bir yoludur (Zulhibri, 2015).

Sukuk, faizsiz finansal sistem içerisinde gittikçe ilgi görmekle birlikte hem kamu hem de kurumsal işletmeler için alternatif bir finansman kaynağı olarak görülmektedir (Ayub, 2007). Sukuk, altyapı geliştirmeden kurumsal finansmana kadar çok çeşitli projelere sermaye sağlaması nedeniyle ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle sukuk, farklı ülkelerdeki finansal piyasalar ile küresel sermaye kaynakları arasında bir köprü görevi üstlenmektedir. Bununla birlikte sukuk yapılarında gelişen düzenleyici çerçeveler ve yenilikler, belirli ihtiyaçları karşılamak için farklı sukuk türlerini (yeşil sukuk gibi) ortaya çıkmasıyla sukukun ilgi çekiciliği artmaya devam etmektedir (Ahmet vd., 2014).

Küresel sukuk piyasası, etik ve inanç temelli yatırım alternatifleri arayan kurumsal yatırımcıların artan talepleri sonucundan günümüzde önemli bir büyüme sağlamıştır. Bu büyüme, güçlü düzenleyiciler, kilit pazarlardaki hükümet desteği ve çeşitli bölgelerde artan faizsiz finans ilkelerinin benimsenmesiyle desteklenmiştir. Sukuk, altyapı projelerinin finansmanı, kurumsal büyüme ve devlet borçlanması gibi birçok alanda kritik bir rol oynamış ve finansal sistemin vazgeçilmez bir aracı haline gelmiştir (Al-Ajmi vd., 2009). Sukuk sadece faizsiz finansal araç olarak değil aynı zamanda ekonomik kalkınma, sürdürülebilirlik, küresel sermaye piyasalarına etkisi gibi konularla da ilişkili olduğundan dolayı teorik ve pratik olarak akademik araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu ilgi sukukla ilgili geniş çalışmaların yapılmasında etkili olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, faizsiz finans piyasaları bağlamında “sukuk” üzerine yapılmış çalışmaların kapsamlı bir bibliyometrik analizini gerçekleştirmektir. 2005’den 2024 yılına kadar olan çalışmaları inceleyerek, anahtar kelimeler ve ülkeler açısından haritalamasını çıkarmaktır. Bu çalışma ile “sukuk” literatürünün mevcut durumuna ilişkin fikir vermek amaçlanmaktadır. Çalışma amacının ve kapsamının belirlenmesi için çalışmada öncelikle araştırma soruları tanımlanmıştır. Buna göre çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1. Sukukta hangi kavramlar öne çıkmaktadır?
2. Sukuk literatürü hangi ülkelerde yaygın olarak araştırılmaktadır?

Çalışma faizsiz finansal araçlarından biri olan sukukun gelişimine ilişkin tespitler yapabilmeyi hedeflemektedir. Sukuka ilişkin temaları belirlenmesine yardımcı olacak literatür kaynakları kullanılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde sukukla ilgili çalışmalara yer verilmektedir. Metodoloji bölümünde kullanılan bibliyometrik analiz incelemesine ilişkin açıklamalara yer verilmekte ve bibliyometrik analiz sonuçları yer almaktadır. Sonuç kısmında ise çalışmanın sonuçları tartışılarak gelecek çalışmalarla ilgili öneriler sunulmaktadır.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Sukuk, finansal araç ya da sertifika olarak tanımlanan Arapça “sakk” kelimesinin çoğul halidir. Sukuk, Şeriat ilkelerine ve yasalarına uyan faizsiz finansal sertifikalardır. İslami Finansal Kurumlar Muhasebe ve Denetim Örgütü (AAOIFI) sukuku “yatırım sukuku, maddi varlıklar veya belirli projelerin ortaklık ödemelerini temsil eden eşit değerdeki sertifikalardır” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanıma göre, sukukun ihraç edildiği amaç için alınan fonların kullanılmasından ve üyeliğin sonlandırılmasından sonra geçerlidir (AAOIFI, 2003). İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) sukuku “İslami tahviller” olarak

adlandırılarak “her bir sukukun maddi varlıklarda veya ağırlıklı olarak maddi varlıklardan oluşan bir fonda veya bir iş girişiminde (mudarebe gibi) orantısız olarak bölünmemiş bir mülkiyet hakkını temsil ettiği sertifikalardır” şeklinde tanımlanmıştır. Bu maddi varlıklar, Şeriat kurallarına ve ilkelerine uygun olarak belirli bir projede ya da yatırım faaliyetinde bulunulmasıdır (IFSB, 2009).

Sukuk “sahiplerine menfaatler sağlar ve sorumlulukları sahip oldukları ile orantılı” ifadesi sukukun özünü açıklamaktadır. Sukuk sahibi; bir varlığın, faydanın, hizmetin ya da bunların kombinasyonuna sahip olarak bu sahiplikten dolayı getiri elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu sahiplik yasal bir belge olarak düzenlenir ve sahibine kar elde etme hakkı verir. Bununla birlikte, sukuk sahibine bu mülkiyetten dolayı sorumluluklar ve görevler yükler (Afifi, 2024).

Sukuk, borç ve faizi getirisi sağlayan araçlarla ticareti yasaklayan faizsiz finans ilkelerine uymak üzere tasarlanmıştır. Bu nedenle, sukuk geleneksel tahvillerden farklı olarak yapılandırılmış ve borç yükümlülüğü yerine varlık sahipliği şeklinde ihraç edilmektedir. Bununla birlikte sukuk, İslam hukukuna uygun varlıklarla ihraç edilmektedir. Dolayısıyla domuz ürünleri, alkol ya da faizli borç üretimi gibi İslam hukukuna göre haram faaliyetlerde bulunan herhangi bir işletme için sukuk ihracı yapılamaz. Genellikle sukuk antlaşmaları; havaalanı, gayrimenkul, petrol çıkarma ve altyapı projeleri için ihraç edilmiştir (Maurer, 2010).

Sukukla ilgili temel zorluk sukukun varlık destekli mi yoksa varlık temelli olduğuyla ilgilidir. Bu ayrım, sukukun İslam hukuk kapsamında izin verilebilirliğini belirlemede kritik ödeme sahiptir. Varlık destekli sukuk, sukuk yatırımcıları somut bir varlık üzerinde mülkiyet haklarına sahip oldukları ve bu varlıktan elde edilen kazançları paylaşmaktadır. Varlık temelli sukuk ise, yatırımcıya varlıklar üzerinden elde edilecek gelirler (kira geliri ya da ticari kar) üzerinden paylaşma hakkı vermektedir. (Howladar, 2009). Moody’s bu durumu sukuk yatırımcılarının “somut şartı” ve “önemli –ve sorunlu- etkiler” olarak görmektedir. Sukuk düzenleyiciler, varlık desteği ve somut sorununu sukuk içeriğine “varlık” dahil ederek çözmüşlerdir. Bu da bazen yüzlerce sayfa sukuk sözleşmelerinin oluşmasına “riskin gerçek kaynağını, karın ve anapara/sermaye ödemelerinin kaynağını” belirlemesini zorlaştırmaktadır. (Howladar, 2009).

Son dönemlerde akademik araştırmalarda sukukla ilgili çalışmalar oldukça ilgi görmektedir. Alswaidan vd. (2017), geleneksel finansın risk sınıflandırma çerçevelerini genişleterek ve uyarlayarak sukuk risk sınıflandırma şemalarını incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; sukuk riskleri doğrudan sukuk türleriyle ilgili olduğu saptanmış ayrıca çalışmada sukuk risk matrisi oluşturulmuştur. Zainol & Abdul Rahim (2019), Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar ve Kuveyt olmak üzere seçilen Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinde makroekonomik faktörlerin ve siyasi riskin sukuk piyasası gelişimi üzerindeki etkisine odaklanmışlardır. Çalışmada siyasi risk ile sukuk piyasası gelişimi arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Smaoui & Guma (2020), sukuk piyasalarının gelişiminin İslami bankalarının sermaye oranları üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Buna göre, sukuk piyasalarının gelişimi İslami bankaları üzerinde olumsuz etkisi olduğu saptanmıştır. Yıldırım vd. (2020) sukuk piyasası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Sukuk piyasasının gelişimi ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemde ortak değer ilişki olduğu saptanmıştır. Trianta & Masrizal (2021) İslami bankacılık ve sukuk finansmanının sektöre etkisini incelemişlerdir. Çalışma bulgularına göre, sukuk finansmanının uzun vadede olumlu etkisi olduğunu reel sektörü desteklemede hayati öneme sahip olduğu tespit edilmiştir. Naz & Gulzar (2023) İslami finans piyasası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmanın sonucunda uzun vadede İslami bankacılık ve İslami hisse senedi piyasası gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) arasında anlamlı ilişki olduğu ancak İslami hisse senedi piyasası kısa vadede reel GSYİH ilişki olmadığına ulaşılmıştır. Effendi vd. (2023), bilgi teknolojileri yatırımlarının İslami bankacılık performansı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Sukuk ihracı, bilgi teknolojileri yatırımlarıyla bağlantılı olarak bankacılık performansı üzerinde olumsuz bir etkiye sahipken, Şeriat yönetimi performansını olumlu yönde etkilemektedir.

Sukukla ilgili olarak Zulhibri (2015) ve Amrani vd. (2017) sukuk çalışmalarının geleneksel literatür incelemesi yapmışlardır. Zulhibri (2015), sukuk araştırmasını yaparken üç noktayı ele almıştır; “temel teori ve yapısı”, “faaliyet alanları ve yapısı” ve “sukukun ekonomik kalkınmadaki rolü”. Amrani vd. (2017), İslami tahvil kavramını, tahvil türleri ve başlıca araştırma konularını tartışarak sukuk hakkında geleneksel bir literatür incelemesi yapmıştır. Paltrinieri vd. (2019), 1950-2018 yılları arasında sukuk literatürünü VOSviewer ve HistCite yazılımlarını kullanarak üç kelime ile analiz etmişlerdir; “sukuka genel bakış ve büyüme”, “sukuk ve finans teorileri” ve “sukuk ve borsa hareketleri”. Rahman vd. (2020), Sürdürülebilir ve Sorumlu Yatırım (SRI) sukuk literatürünü üç kelime olarak ele almıştır; “SRI sukukun yapısı”, “SRI rekabet gücü” ve “SRI sukukun belirleyicileri”. Mohamad vd. (2022), VOSviewer kullanarak SRI sukuk literatürünün bibliyometrik analizini yapmıştır. Puspita (2023), Endonezya’daki sukuk araştırma gelişimini belirlemek amacıyla Vosviewer uygulanarak bibliyometrik haritası çıkarılmıştır. Alias vd. (2024), sukuk üzerine yapılan çalışmaların detaylı bibliyometrik analizlerini yapmışlardır. Doaei ve Dehnad (2024), İran’da sukukla ilgili makaleler ve kitapları kapsayan bibliyometrik ve scientometrik analizi yapmıştır.

3. METODOLOJİ

Bibliyometrik analiz, faizsiz finans araştırmalarındaki gelişme ve eğilimleri incelemek amacıyla metodolojik yaklaşım olarak kullanılmaktadır. Aria & Cuccurullu (2017) tarafından yapılan çalışmada İslami finans literatürünün haritasını çıkararak “İslami bankacılık”, “Şeriat uyumlu yatırımlar” ve “sukuk” gibi temel alanları ele almıştır. Diğer taraftan Hassan (2018), bibliyometrik teknikleri sukuk alanına uygulayarak Malezya, Orta Doğu ve Batı ülkeleri gibi bölgelerden önemli akademik katkıları belirlemiştir.

Bu çalışmada bibliyometrik haritaların oluşturulması ve görselleştirilmesi için tasarlanmış olan VOSviewer yazılımı ile (VOS) tekniği kullanılmaktadır. Bibliyometrik araştırma topluluğu için geliştirilen VOS ücretsiz olarak sunulmaktadır (www.vosviewer.com). VOSviewer, ortak atıf verilerine dayalı haritalar ya da yazar bilgileri oluşturabilir ya da anahtar kelimelerle ilgili haritalar oluşturabilir. Program, bibliyometrik haritaların detaylı incelenmesine olanak veren bir görüntüleyici sunmaktadır. Haritalar oluşturmak için VOSviewer, VOS’un “benzerliklerin görselleştirilmesi” anlamına geldiği VOS haritalama tekniği kullanılmaktadır. VOS haritalama tekniğini kullanan önceki çalışmalarda, VOSviewer bu yöntemle oluşturulan haritaları görüntülemek için kullanılmaktadır (Maulida, 2023). Bu nedenle, VOSviewer, VOS haritalama tekniği ile işlem haritalarının yanı sıra, çok boyutlu ölçekleme teknikleriyle çalışma haritaları da görüntülenmek üzere kullanılabilir.

3.1. Veri Tabanı Bilgileri

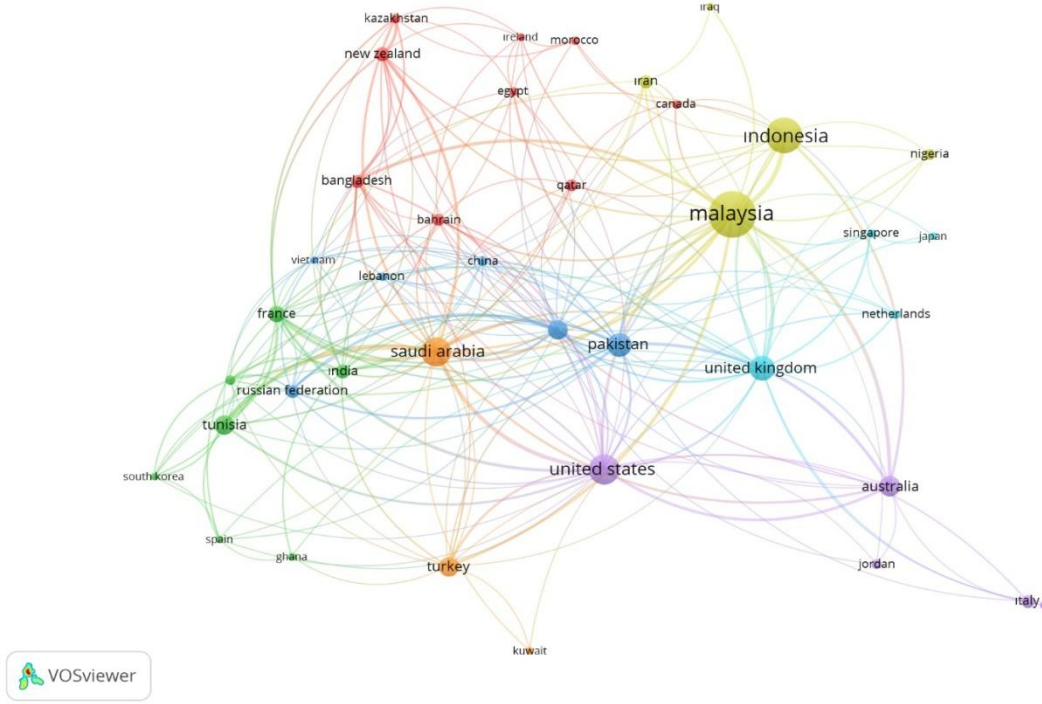
Çalışmada, ilk olarak bibliyometrik analizi yapmak için makalelerin bibliyometrik verilerini toplamak için veri tabanı seçildi. Çalışmada, çeşitli disiplinlerdeki hakemli literatürün kapsamlı indekslemesiyle yaygın olarak tanınan Scopus veritabanından alınan verileri kullanıldı. Nair vd. (2024) göre, bibliyometrik analizlerinde daha çok yayına ulaşılması açısından Scopus veri tabanı tercih edilmektedir. Çalışmanın amacı doğrultusunda veriler Scopus veri tabanından 2024 eylül ayına kadar literatür sürekli güncellenmiştir.

Çalışmada ikinci adımda 2005-2024 döneminde “sukuk”, “İslami tahvil” ve “İslami finans” arama terimleri kullanılarak yapılmıştır. Arama başlık, özet ve anahtar kelimeleri kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Çalışma dilinin İngilizce olarak belirlenmesi ve yalnızca makaleler alınarak sınırlandırma yapılmıştır. Yapılan arama sonucunda 698 çalışma listelenmiştir. Çalışma alanının finans, işletme ve ekonomi olarak sınırlandırılarak ve kapsam dışı çalışmalarında çıkartılması sonucunda 84 çalışmaya ulaşılmıştır.

Çalışmanın son aşamasında VOSviewer kullanılarak, sukuk literatürünü konu ve ülke olarak karşılıklı ilişkilerini gösteren haritalar oluşturulmuştur.

3.2. Bibliyometrik Analiz Bulguları

VOSviewer yazılımı kullanılarak yapılan bibliyometrik analiz ile “sukuk” alanında en çok çalışılan ülkelerin bir haritası elde edilmiştir. Ortaya çıkan görüntü, haritalamanın görsel bir temsilini sağlamaktadır. VOSviewer programı, ögeler arasındaki ilişkileri gösteren bir harita sunar; burada ögeler arasındaki mesafe, ilişkilerinin gücünü gösterir. Ögeler birbirine ne kadar yakınsa, ilişkileri o kadar güçlüdür. Bu durum 'benzerliklerin görselleştirilmesi' kavramına dayanmaktadır (Van Eck & Waltman, 2010).

Şekil 1. Ülkelerin Ağ Haritası

Ülkelerin “sukuk” konusundaki yayımlarının yoğunluğunu gösteren yoğunluk haritası şekil 1’de gösterilmektedir. Farklı renklerle temsil edilen kümeler, ülkelerin sukukla ilgili yayın yoğunluğunu göstermektedir. Bu haritada, yeşil renkte ki Malezya ve Endonezya çalışma konusunda en güçlü bağlantılara ve en fazla yayına sahip ülke olarak öne çıktığı görülmektedir. Benzer şekilde, Birleşik Krallıklar ve Amerika’da da yoğunluk olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, Suudi Arabistan ve Türkiye gibi ülkeler arasında etkileşimler de dikkat çekmektedir. Bu görsele göre, Endonezya, Malezya ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin yoğunluğunun olmasının nedeni bu ülkelerin İslami finans sektöründe önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir.

VOSviewer ile oluşturulmuş bu görselleştirme, özellikle “sukuk kavramı” etrafında yoğunlaşan geniş bir kavram ağı sunmaktadır. Bu görselleştirme analizi ile “sukuk kavramı” ile ilgili temel odak noktaları belirlemektedir. Ayrıca araştırma bilgileri ve kavramlar arasında ilişkilerin belirlenmesine yardımcı olur ve gelecek çalışmalarla ilgili fikirler sağlamaktadır. Aşağıdaki şekil 2’de “sukuk” konulu araştırmalarda ortaya çıkan anahtar kelimelerin eğilimini açıklamaktadır ve “sukuk” konulu dergi yayımlarında en çok kullanılan kelimeleri göstermektedir.

Çalışmada ülkelere göre haritalamaya göre, Malezya ve Endonezya'da "sukuk" araştırmalarında en yüksek yoğunluğa ve en güçlü bağlantılara sahip olduğu söylenebilir. Bu ülkelerin, İslami finans alanında yapılan çalışmalar ile önde olduğunu yansıtmaktadır. Birleşik Krallık ve Amerika'da yoğunluk gösteren diğer ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum, sukukun sadece Müslüman ülkeler ile sınırlı kalmadığını küresel ilgi alanı haline geldiğini göstermektedir. Endonezya, Malezya ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin yoğun olmasının nedeni bu ülkelerin İslami finansın büyümesindeki öncü rollerini ve "sukuk" araştırmalarına katkılarını açıkça ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ülkeler arasındaki işbirliği potansiyellerini ve gelecekteki uluslararası araştırmalar için odaklanılması gereken alanları işaret etmektedir.

Sukukla ilgili kelime haritasına göre, sukukun sadece finansal bir araç olmadığı aynı zamanda kültürel, sosyal ve ekonomik bir olgu olduğunu göstermektedir. "Ekonomik büyüme", "sürdürülebilirlik", "yeşil sukuk" ve "yeşil tahvil" gibi kavramların sıkça görülmesi sukukun sürdürülebilir hedefler doğrultusunda gelişen bir finansal araç olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda Covid-19 kelimesi ile ilişkisine bakıldığında pandemi döneminde yeni fırsatlar oluşturduğu söylenebilir. Diğer taraftan "sürdürülebilirlik" ve "yeşil finans" odaklı araştırmalar sukukun çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) alanlarında potansiyelini ortaya koymaktadır.

Sukukun, İslami finansın büyümesindeki kritik rolü, sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumu ve küresel yatırımcılar için alternatif bir araç sunması, bu alandaki akademik çalışmaların yoğunluğunu açıklamaktadır. "Sukuk" literatürünün bibliyometrik analizi, İslami finans çerçevesindeki önemini ortaya koymaktadır. "Sukuk" çeşitli finansal işlemlerde giderek daha fazla önem kazandıkça, ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkilerini anlamak için yapılacak araştırmalar önemli olacaktır. Gelecekteki çalışmalar, ortaya çıkan finansal ihtiyaçları karşılamak için "sukuk" piyasasındaki gelişen düzenleyici çerçeveleri ve yenilikleri daha fazla inceleyebilir.

Kaynakça

- AAOIFI. (2003). Shari'ah standards, accounting and auditing organization for Islamic financial institutions. Manama.
- Afife, Z. K. (2024). Financial sukuk: Concept, legal principles, and types. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 24(2): 98-106. <https://doi.org/10.9734/AJEBA/2024/v24i21224>
- Ahmed, E. R., Islam, M. A., & Alabdullah, T. T. Y. (2014). Islamic sukuk: Pricing mechanism and rating. *Journal of Asian Scientific Research*, 4(11): 640-648.
- Al-Ajmi, J., Hussain, H. A., & Al-Saleh, N. (2009). Decisions on capital structure in a Zakat environment with prohibition of riba. *Journal of Risk Finance*, 10(5): 460-476. <https://doi.org/10.1108/15265940911002409>
- Alias, A. Z., Abdullah, W. R. W., Rahmawati, R., & Abdullah, A. H. A. (2024). Sukuk as a financial instrument in Islamic Capital Markets: A bibliometric analysis. Proceedings of the 2nd International Conference on Accounting and Business (ICAB2024) Perak, Malaysia, September 18-19.
- Alswaidan, M. W., Daynes, A., & Pargas, P. (2017). Understanding and evaluation of risk in Sukuk structures. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 8(4): 389-405.
- Amrani, M. B., Hamza, F., & Mostapha, E. H. (2017). Sukuk: Literature review. *Social and Administrative Sciences*, 1, 124-131
- Aria, M; Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4): 959-975.
- Ayub, M. (2007). Understanding Islamic Finance. London: Wiley.
- Doaei, M., & Dehnad, K. (2024). Bibliometric analysis in sukuk market: Global findings and innovative prospects for Iran. *Iranian Journal of Finance*, 8(4): 1-37. <https://doi.org/10.30699/IJF.2024.430707.1451>

- Effendi, J., Qoyum, A., Wardhana, L. I., & Thaker, H. M. T. (2023). IT investment and Islamic banking performance in Indonesia: Do sukuk issuance and sariah governance matter?. *Banks and Bank Systems*, 18: 75-87.
- Hassan, M. K. (2018). The global sukuk market: Development and trends. *Islamic Finance Review*, 10(2): 45-68. <https://doi.org/10.1108/IFR-07-2018-0090>
- Howladar, K. (2009). The future of sukuk: substance over form? Understanding Islamic securitization, asset-backed and AAOIFI principles. International Structured Finance Special Comment, Moody's Investors Service, New York, NY, 6 May.
- IFSB. (2009). Capital adequacy requirements for sukuk, securitisations and real estate investment. Islamic Financial Services Board.
- Maulida, S. (2023). Clustering research on Islamic fintech studies. *Islamic Finance and Technology*, 1(1).
- Maurer, B. (2010). Form versus substance: AAOIFI projects and Islamic fundamentals in the case of sukuk. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 1(1): 32-41. <https://doi.org/10.1108/17590811011033398>
- Mohamad, N. E. A., Saad, N. M., & Mohamed, Z. (2023). A bibliometric review of sustainable and responsible investment sukuk envision green financing. *European Proceedings of Finance and Economics*, <https://doi.org/10.15405/epfe.23081.32>
- Nair, A., Pillai, S. V., & Senthil Kumar, S.A. (2024). Towards emerging Industry 5.0 – a review-based framework. *Journal of Strategy and Management*, <https://doi.org/10.1108/JSMA-04-2023-0067>
- Naz, S. A., & Gulzar, S. (2023). Islamic financial development & economic growth: the emergence of Islamic financial market in Pakistan. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 14(6): 989-1012.
- Paltrinieri, A., Hassan, M. K., Bahoo, S., & Khan, A. (2019). A bibliometric review of sukuk literature. *International Review of Economics and Finance*, 86: 897-918. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2019.04.004>
- Puspita, A: T. (2023). Sukuk development in Indonesia: VosViewer application. *Islamic Capital Market*, 1(1), <http://journals.smartinsight.id/index.php/ICM>
- Rahman, M., Isa, C. R., Tu, T. T., Sarker, M., & Masud, M. A. K. (2020). A bibliometric analysis of socially responsible investment sukuk literature. *Asian Journal of Sustainability and Social Responsibility*, 5: 1-19.
- Smaoui, H., & Ghouma, H. (2020). Sukuk market development and Islamic banks' capital ratios. *Research in International Business and Finance*, 51. <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2019.101064>
- Trianto, B., & Masrizal, M. (2021). Sukuk and Islamic banking financing: their impacts on the real sector. *Journal of Islamic Monetary Economics and Finance*, 7(4): 671-686.
- Van Eck, N., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2): 523-538.
- Yıldırım, S., Yıldırım, D. C., & Diboglu, P. (2020). Does Sukuk market development promote economic growth?. *PSU Research Review*, 4(3): 209-218.
- Zainol, Z., & Abdul Rahim, A. K. (2019). The influence of macroeconomics factors and political risk on the sukuk market development in selected GCC countries: a panel data analysis. *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 53(2): 199-211.
- Zulkhibri, M. (2015). A synthesis of theoretical and empirical research on sukuk. *Borsa Istanbul Review*, 15: 237-248.